

4.9.2023

Oikeusministeriölle

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö VN/24963/2022**Asia:** Rikosprosessin sujuvoittamista arvioineen työryhmän muistio

Yleistä

Hovioikeus kannattaa yleisesti toimenpiteitä rikosprosessin sujuvoittamiseksi ja tehostamiseksi. Työryhmän muistiossa on esitetty lukuisia yksittäisiä rikosprosessin eri vaiheita koskevia ehdotuksia tavoitteen saavuttamiseksi. Hovioikeus keskittyy lausunnossaan muutamaiin ehdotuksiin, joilla olisi erityistä merkitystä hovioikeuden toiminnan sujuvoittamisen ja tehostamisen kannalta.

Resurssit

Työryhmän muistiossa on todettu muun ohella syyttäjälaitoksen ja tuomioistuinten toimintaympäristön muuttuneen. Hovioikeus yhtyy työryhmän arviointiin, mutta kiinnittää huomiota siihen, että syyttäjälaitoksen osalta esiintuodut näkökulmat rikosprosessissa käsiteltävien asioiden vaativuudesta ja rikosoikeudellisten menettelyiden kansainvälistymisestä koskevat myös tuomioistuimia.

Keskeistä resurssien osalta on myös se, että kulloinkin saatavilla olevat voimavarat kohdistetaan mahdollisimman tasaisesti kaikkien rikosprosessissa toimivien tahojen kesken. Jos esimerkiksi henkilöstön määrää lisätään rikostutkinnassa ja syyttäjälaitoksessa ilman, että resursointia vastaavasti lisätään tuomioistuimissa, asioiden kokonaiskäsittelyajat voivat hyvistä tavoitteista huolimatta tuomioistuinten ruuhkautumisen myötä jopa pidentyä.

Valittajan vastuu valituksesta

Käräjäoikeudella ja hovioikeudella on eri tehtävät rikosprosessiketjussa.

Rikosasiassa asianosaiset eivät lähtökohtaisesti voi valita, tuleeko heitä koskeva rikosasia käräjäoikeuden käsiteltäväksi vai ei. Siksi on tärkeää, että esimerkiksi vastaajan oikeusturva toteutuu silloinkin, kun hän valitsee olla myötävaikuttamatta oikeudenkäynnin toteutumiseen.

4.9.2023

Hovioikeudessa tilanne on toinen. Hovioikeudessa kysymys on valitusasian käsittelystä ja käräjäoikeuden tuomion oikeellisuuden arvioinnista. Asia – myös rikosasia – on siten jo käsitelty käräjäoikeudessa oikeudenmukaisessa oikeudenkäynnissä ja ratkaistu siellä esitetyn näytön perusteella.

Kun rikosasia tulee hovioikeuteen, joku asianosaisista **on valinnut** hakea ratkaisuun muutosta. Kun asianosainen on näin tehnyt, hän muuttuu valittajaksi ja riippumatta siitä, onko hän käräjäoikeudessa ollut vastaaja, asianomistaja vai syyttäjä, hänelle syntyy vastuita tästä valinnastaan.

Valittajan on esimerkiksi perusteltava valituksensa suhteessa käräjäoikeuden tuomioon. Valittajan on myös myötävaikutettava valituksensa käsittelyn toteutumiseen esimerkiksi antamalla yhteystietonsa, perustelemalla esittämiään pyyntöjä asian käsittelyyn liittyen ja saapumalla pääkäsittelyyn, jos katsoo tämän tarpeelliseksi. Jos valittaja ei näin toimi, hän laiminlyö velvollisuuksiaan valittajana.

Tämä **valittajan vastuu omasta valituksestaan** ei nykyisin käytännössä kaikilta osin toteudu. Hovioikeus tulkitsee puutteelliset valitukset valittajan edun mukaisesti niitä täsmentäen ja ymmärtäen silloinkin, kun valittajalla on avustaja. Käsittelyjä lykätään, kun valittaja on kuultavaksi nimettynä jättänyt saapumatta paikalle. Käsittelyt laajenevat käräjäoikeusvaiheen huonoiksi versioiksi, kun asianosaiset ennen pääkäsittelyn alkua nimeävät uutta todistelua, vaikka pääkäsittelyn päivämäärä on hovioikeuden ruuhkien vuoksi ollut tiedossa yli vuoden.

Ratkaisuina esitettyihin ongelmiin hovioikeus puoltaa seuraavia toimenpiteitä.

Seuraus passiivisuudesta

Hovioikeudessa pääkäsittelyjen peruuntuminen rikosjutuissa valittajan poissaolon vuoksi on erittäin iso ongelma. Tästä syystä hovioikeus pitää tärkeänä nykyistä täsmällisempää sääntelyä niistä edellytyksistä, joilla hovioikeudelle tehty valitus voidaan jättää sillensä tai ratkaista valittajan poissaolosta huolimatta. Käytäntö tältä osin ei ole yhdenmukainen eikä nykyistä lainsäädäntöä tai oikeuskäytäntöä ole pidettävä riittävän täsmällisenä. Hovioikeuden pääkäsittelyssä asia tulisi voida valittajana olevan vastaajan tai asianomistajan poissaolon vuoksi nykyistä useammin voida ratkaista tai jättää sillensä. Vaikka poissaoloihin liittyvät ongelmat tulevat vähenemään, kun hovioikeudessa jossain vaiheessa ryhdytään ottamaan vastaan henkilötodistelu

4.9.2023

käräjäoikeudessa tehdyttä tallenteelta, voisi nykyistä yksiselitteisempi poissaolosääntely lyhyellä tähtämellä estää käsittelyjen peruuntumisten ja toistuvien lykkäysten kierteiden syntymistä.

Valittajan velvollisuus on ilmoittaa yhteystietonsa avustajalleen ja tuomioistuimelle. Jos hän on valitettuaan käräjäoikeuden tuomiosta hovioikeuteen jättänyt ilmoittamatta yhteystietojaan siten, ettei häntä saada kutsuttua käsittelyyn, valitus tulisi valittajan laiminlyönnin perusteella voida ratkaista tai jättää sillensä. Hovioikeuden tehtävä ei ole ryhtyä valittajaa etsimään, jos valittajaa itseään ei asian käsitteleminen ja ratkaiseminen kiinnosta. (Vrt. esim. KKO 2011:108)

Hovioikeus haluaa tältä osin alleviivata, että hovioikeusvaiheessa asia on jo kertaalleen käsitelty ja ettei valittajan oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ei tulisi edellyttää muutoksenhakuprosessin toteutumista tilanteessa, jossa valittaja ei ole sitoutunut valitukseensa.

Hovioikeus pitää tärkeänä, että asianosaisten prosessia koskevia velvollisuuksia täsmennettäisiin siten, että vastuu valituksen asianmukaisesta sekä joutuisasta käsittelystä olisi nykyistä selkeämmin valituksen hovioikeuteen tehneellä asianosaisella ja että tämä vastuu sanktioidaan jollain tavalla siten, että laiminlyönnit koituvat valittajan – ei muiden asianosaisten ja koko rikosprosessiketjun – vahingoksi. Kun pääkäsittely peruutetaan Helsingin hovioikeudessa, se siirtyy käytännössä vuodella eteenpäin ja ruuhkat kasvavat.

Rikosasioiden valmistelu ja preklusio hovioikeudessa

Hovioikeus katsoo kuten työryhmän muistiossa, että rikosasioiden arvioinnin painopisteen tulee olla käräjäoikeuskäsittelyssä, jolloin kaikki tiedossa oleva relevantti aineisto on tuotava oikeudenkäynnin kohteeksi.

Preklusion osalta hovioikeus viittaa rikosprosessin tehostamista koskevasta työryhmän mietinnöstä 14.4.2022 antamaansa lausuntoon (lausuntopyyntö dnro VN/9791/2020).

Hovioikeus kannattaa rikosasioiden preklusiota hovioikeudessa ja pitää tärkeänä, että jatkovalmistelussa laaditaan tätä koskeva ehdotus. Preklusio edesauttaisi rikosasioiden käräjäoikeuspainotteisuutta, oikeudenkäynnin joutuisuutta hovioikeudessa ja myös niiden tavoitteiden saavuttamista, joihin on

4.9.2023

pyritty säädettäessä henkilötodistelun vastaanottamisesta tallenteelta hovioikeudessa.

Hovioikeus toteaa, ettei preklusion välttämättä tarvitsisi olla vastaavanlainen kuin korkeimmassa oikeudessa. Oikeudenkäynnin sujuvuuden ja vastapuolen oikeuksien vuoksi olisi perusteltua, että lähtökohtaisesti valituksessa muutoksenhakijan olisi vedottava mahdollisiin uusiin seikkoihin ja todisteisiin. Tällöin valittajalla on jo ollut tilaisuus perehtyä kärjäoikeuden ratkaisuun. Vastaavasti valittajan vastapuolen tulisi ilmoittaa uusista seikoista ja todisteista vastauksessa, kun hän voinut perehtyä kärjäoikeuden ratkaisuun ja valitukseen.

Myöhemmin ilmoitettu seikka tai todiste olisi prekludoitunut, paitsi jos seikkaa tai todistetta ei olisi voitu aiemmin ilmoittaa tai ilmoittamatta jättämiselle olisi hyväksyttävä syy.

Joka tapauksessa hovioikeus katsoo, että hovioikeudella tulisi olla mahdollista asettaa ns. valmistelun sisäinen preklusio eli määrätä, että uudet seikat ja todisteet on ilmoitettava hovioikeuden määräämässä ajassa preklusiouhin (vrt. riita-asioiden osalta OK 5:22). Valitettavasti aika ajoin ilmoitetaan uutta henkilötodistelua vähän ennen hovioikeuden pääkäsittelyä, jopa edellisenä päivänä pyynnöin, että hovioikeus kutsuu kuultavan. Myöhäisessä vaiheessa esitetty uusi todistelu viivästyttää asian käsittelyä hovioikeudessa ja aiheutuu usein asianosaisten liian myöhäisestä asiaan perehtymisestä.

Edelleen voitaisiin harkita, että kynnys poiketa preklusiosta olisi matalampi kuin yleensä. Tällöin ei välttämättä vaadittaisi uuteen seikkaan tai todisteeseen vetoavan saattavan todennäköiseksi, ettei hän oli voinut näin aikaisemmin tehdä tai tälle olisi ollut hyväksyttävä syy. Kynnys voisi olla myös "syytä olettaa" (vrt. riita-asioita koskeva OK 6:9.2).

Syyteneuvottelu

Hovioikeus kannattaa työryhmän näkemystä siitä, että syyteneuvotteluiden käyttöä tulisi lisätä.

Syyteneuvotteluiden soveltamisalaa tulisi laajentaa nykyisestä ja asioiden tulisi ohjautua syyteneuvotteluun mahdollisimman varhaisessa vaiheessa rikosprosessia. Sääntelyn ja menettelyn tulisi lisäksi olla mahdollisimman selkeää ja yksinkertaista.

Lausunto

5(5)

4.9.2023

Syyteneuvotteluiden käyttämisen tulisi myös olla yhdenvertaisuusnäkökulmasta nykyistä johdonmukaisempaa. Jatkovalmistelussa tulisi arvioida, tulisiko syyteneuvottelun aloittaminen säätää nykyistä velvoittavammaksi siten, ettei menettelyn aloittaminen olisi pelkästään yksittäisen syyttäjän harkinnassa. Hovioikeus toteaa, että laissa tarkemmin säädettävien edellytysten täyttyessä syyteneuvottelun tulisikin olla pakottavaa.

Lausunnon ovat hovioikeudessa valmistelleet hovioikeudenneuvokset Maarit Leppänen ja Sanna Mikkola.

Helsingissä 4.9.2023

Hovioikeuden presidentti

Asko Välimaa

